

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ОХОРОНИ І ЗАХИСТУ СПЕЦИФІЧНИХ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПРИКЛАДІ «ТОПОГРАФІЇ ІНТЕГРАЛЬНИХ МІКРОСХЕМ»

Цирфа Г.О.

*доцент кафедри господарського та адміністративного права
факультету соціології і права НТУУ „КПІ”*

У цій статті аналізується здатність нашої держави гарантувати дотримання прав на об'єкти інтелектуальної власності, що є однією з необхідних умов подальшої інтеграції України до сфери міжнародного комерційного обороту. Оптимальне функціонування системи захисту інтелектуальної власності неможливе без створення дієвої системи захисту прав на інтелектуальну власність у країні, та без надійного захисту цих прав на міжнародному рівні через відповідні міжнародні угоди. Тому у статті висвітлено проблемні питання правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності, зокрема і правового регулювання специфічних об'єктів інтелектуальної власності «Топографії інтегральних мікросхем» в контексті внутрішнього законодавства та відповідні питання міжнародного співробітництва у сфері інтелектуальної власності.

В этой статье анализируется способность нашего государства гарантировать соблюдение прав на объекты интеллектуальной собственности, которые являются одним из необходимых условий последующей интеграции Украины к сфере международного коммерческого оборота. Оптимальное функционирование системы защиты интеллектуальной собственности невозможно без создания действенной системы защиты прав на интеллектуальную собственность в стране, и без надежной защиты этих прав на международном уровне через соответствующие международные соглашения. Поэтому в статье отображены проблемные вопросы правового регулирования отношений в сфере интеллектуальной собственности, в частности и правового регулирования специфических объектов интеллектуальной собственности «Топографии интегральных микросхем» в контексте внутреннего законодательства и соответствующие вопросы международного сотрудничества в сфере интеллектуальной собственности.

This article examines the ability of our state to guarantee the rights of intellectual property, which is a prerequisite for further integration of Ukraine in the sphere of international commercial trade. Affective functioning of intellectual property protection system is impossible without creation of an effective system of protection of intellectual property rights in the country, and with no protection for these rights at the international level through the relevant international agreements. Therefore, the article focuses on the legal regulation of relations in the field of intellectual property, including the regulation of specific lens intellectual property " Topographies of Integrated Circuits " in the context of domestic law and the relevant issues of international cooperation in the field of intellectual property.

Ключові слова: інтелектуальна власність, права на результати інтелектуальної діяльності, охорона і захист об'єктів інтелектуальної власності, топографії інтегральних мікросхем, національне правове поле, норми Європейського Союзу, міжнародні стандарти.

Постановка проблеми. Україна зробила значні кроки на шляху до гармонізації вітчизняного законодавства із нормами Європейського Союзу. Відповідно до підписаних угод у сфері охорони і захисту інтелектуальної власності, були прийняті важливі закони та підзаконні акти. Проте, правове регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності помітно відстає від міжнародних стандартів.

Мета: Автор поставив за мету висвітлити правове регулювання відносин щодо специфічних об'єктів інтелектуальної власності на прикладі «Топографії інтегральних мікросхем» та вказати шляхи вдосконалення українського законодавства, що регулює ці відносини.

Оскільки на початку XXI століття Україна (як, по суті, і решта держав пострадянського простору) почала здійснювати суттєві перетворення у сфері господарських відносин, трансформувати механізми реалізації економічних взаємодій, а також упроваджувати новітні стратегії розвитку ринкової економіки, докорінні зміни мали бути здійснені й щодо організації системи виробництва в країні. Адже досвід найбільш економічно розвинутих держав Заходу доводить, що збільшення виробничих показників забезпечується, в основному, не за рахунок розширення, збільшення виробничих потужностей та залучення великої кількості сировинних ресурсів, а завдяки впровадженню нових технологій та найпередовіших інтелектуальних

розробок. Відповідно, на передній план висувається новий економічний ресурс – інтелектуальний.

Постійне вдосконалення виробництва, поява нових продуктів «інтелектуального типу», а також накопичення їхніх розробок суттєво інтенсифікували правові дослідження в сфері інтелектуальної власності. Безперечним є той факт, що наука і техніка можуть успішно розвиватися лише за наявності певних умов, до числа яких входить і необхідне юридичне забезпечення. Здатність держави гарантувати дотримання прав на об'єкти інтелектуальної власності є однією з необхідних умов подальшої інтеграції України до сфери міжнародного комерційного обороту. У цьому зв'язку нагальними є і проблеми регулювання специфічних об'єктів інтелектуальної власності. Це підтверджується активізацією вітчизняного сектора реєстрації прав промислової власності, наприклад, на такий специфічний об'єкт інтелектуальної власності, як «топографії інтегральних мікросхем» (топографії ІМС), що дозволяє говорити про важливість правової охорони останніх. І, незважаючи на порівняно невеликий відсоток подання заявок на реєстрацію інтегральних мікросхем як на міжнародному, так і на національному рівнях, їхнє наукове та технологічне значення актуалізує дану тематику в рамках юридичної науки та на рівні практичної діяльності.

Інтелектуальна власність, як така, є збірним поняттям, що застосовується для позначення прав на:

- результати інтелектуальної (творчої) діяльності в галузі літератури, мистецтва, науки і техніки, а також в інших галузях творчості;
- засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів або послуг;
- захист від недобросовісної конкуренції.

Дати точне й універсальне визначення інтелектуальної власності вкрай складно (якщо взагалі можливо), оскільки зміст цього поняття зазнає чи не щоденних змін завдяки розвитку техніки, ринкових відносин і відповідного законодавства, котре об'єднує у рамках даної категорії доволі різноманітні права. При цьому, відносини щодо окремих об'єктів інтелектуальної власності (зокрема, наукові відкриття та раціоналізаторські пропозиції) майже не підлягають спеціальному юридичному регулюванню у більшості держав світу. Натомість, селекційні досягнення, секрети виробництва, топографії інтегральних мікросхем користуються спеціальною правовою охороною у багатьох країнах світу, включаючи й Україну.

У зв'язку з численністю передбачених законодавством способів захисту інтелектуальної власності та їх неоднорідністю, їх класифікація може бути проведена за різними критеріями:

- заходи захисту і заходи відповідальності (за підставою застосування, соціальним призначенням і виконуваними функціями);
- відновлювальні, припиняючі способи, спрямовані на визнання права (за функціональною спрямованістю);
- договірні, позадоговірні і комбіновані способи захисту (за методом встановлення) тощо.

Однак, у даному ключі вагомим видається той факт, що відносини інтелектуальної власності включають як взаємини між громадянами та юридичними особами, так і міждержавну кооперацію. Адже права на результати інтелектуальної діяльності не є екстериторіальними, тобто за відсутності спеціальних міжнародних угод права, які визнаються у межах однієї держави, для інших країн фактично не існуюватимуть.

Як результат, сукупність відповідних національних та міжнародних угод у сфері інтелектуальної власності утворює державні та окремий міжнародно-правовий порядок регулювання прав інтелектуальної власності (міжнародне право інтелектуальної власності). Хоча, Міжурядовий комітет з інтелектуальної власності, генетичних ресурсів, традиційних знань і фольклору Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) під час засідань XVIII сесії (9-13 травня 2011 року) визнав, що охоронювані права інтелектуальної власності на інтегральні мікросхеми, відображені в Договорі про інтелектуальну власність щодо інтегральних мікросхем від 26 травня 1989 року («Вашингтонському договорі», котрий не набрав чинності), належать до так званої системи прав *suī generis* – системи, спеціально призначеної для задоволення потреб та забезпечення інтересів у будь-якій конкретній області правовідносин [8].

Наразі, системи правової охорони об'єктів інтелектуальної власності багатьох країн зазнають суттєвих змін. У розвинутих країнах відбувається радикальна переоцінка ролі інтелектуальної власності як одного з основних факторів управління підприємством. Пріоритетними напрямками є надійна правова охорона та ефективне використання науково-технічних результатів. Багато країн виробляють свої власні стратегії на XXI століття з урахуванням нових міжнародних вимог. Це безпосередньо пов'язано з діяльністю ВОІВ,

котра ініціювала серію проектів із гармонізації нормативно-правової бази щодо охорони об'єктів інтелектуальної власності.

15 квітня 1994 року в рамках Світової організації торгівлі (СОТ) підписано Угоду про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS – Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) [1], що стосується об'єктів авторського та суміжного права, патентного права та інших об'єктів інтелектуальної власності (топографії інтегральних мікросхем, товарних знаків, закритої інформації і т. д.). Відповідно, український уряд також має проводити політику, спрямовану на охорону прав на дані об'єкти промислової власності, забезпечуючи її імплементацію у межах національного правового поля та дотримуючись міжнародних стандартів.

Тим більше, що ухвалений 28 вересня 2007 року «Порядок денний у цілях розвитку: наслідки для системи управління правами інтелектуальної власності і майбутнє ВОІВ» серед обов'язкових для держав-членів 45 рекомендацій передбачає, що будь-яка держава може отримати технічну допомогу ВОІВ, котра, серед іншого, має бути орієнтована на її розвиток та бути обумовленою потребами цієї країни [9].

Оскільки характер такої допомоги, механізми її здійснення та процеси оцінки програм технічної допомоги повинні бути конкретизовані стосовно кожної країни, Україна також має стимулювати розвиток сектору правової охорони інтелектуальної власності, зокрема, й топографії інтегральних мікросхем як одного з об'єктів останньої.

Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 5 листопада 1997 року [5] визначає топографію інтегральної мікросхеми (ІМС) як «зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми та з'єднань між ними» (ст. 1). Відповідно до положень цієї ж статті, інтегральна мікросхема – мікроелектронний виріб кінцевої або проміжної форми, призначений для виконання функцій електронної схеми, елементи і з'єднання якого неподільно сформовані в об'ємі і (або) на поверхні матеріалу, що становить основу такого виробу, незалежно від способу його виготовлення.

В розділі II Закону (ст. 4, 5) визначаються умови надання прав на топографію інтегральної мікросхеми. Згідно з ч. 1 п. 1 ст. 4, держава здійснює правову охорону топографії ІМС шляхом її реєстрації в Державній службі інтелектуальної власності України. Хоча, згідно зі світовою практикою, правова охорона має передбачати відповідні санкції за порушення прав на об'єкт, що охороняється, а не просто державну реєстрацію. Відповідно, правова охорона надається лише зареєстрованим топографіям інтегральних мікросхем.

Виключне право на використання топографії ІМС засвідчується свідоцтвом, яке підтверджує реєстрацію топографії ІМС (п. 3 ст. 4 Закону). Свідоцтво діє десять років від дати подання заявки до Державної служби або від дати першого використання топографії ІМС за умови, що від цієї дати до дати подачі заявки до Держслужби пройшло не більше ніж два роки.

Топографія ІМС відповідає умовам охороноздатності, якщо вона є оригінальною (п. 1 ст. 5 Закону). Відповідно, документом визначаються вимоги до топографії ІМС, відповідність яким забезпечує визнання оригінальності останньої:

- топографія ІМС не має бути створена шляхом прямого відтворення (копіювання) іншої топографії ІМС;
- топографія ІМС повинна мати відмінності, що надають їй нові властивості;
- топографія ІМС не повинна бути відомою у галузі мікроелектроніки до дати подання заявки до Держслужби або до дати її першого використання (п. 2 ст. 5).

Однак, дана стаття Закону містить застереження, відповідно до якого топографія ІМС визнається оригінальною доти, доки не доведено протилежне. Крім того, не може бути визнана оригінальною і топографія ІМС, заявка на реєстрацію якої подана до Держслужби пізніше ніж через два роки від дати її першого використання. Топографія, яка містить елементи, відомі в галузі мікроелектроніки на дату подання заявки до Установи або на дату першого використання топографії ІМС, може бути визнана оригінальною тільки в тому разі, якщо сукупність таких елементів у цілому відповідає вимогам, зазначеним вище.

Цей пункт відповідає ст. 38 Угоди TRIPS у частині строку охорони прав на топографію інтегральної мікросхеми. Згідно з умовами цієї статті Угоди, для членів, що вимагають реєстрації ІМС як умови її охорони, строк дії охорони топографій не повинен закінчуватися раніше, ніж через десять років, відлік яких починається від дати подання заявки на реєстрацію або від дати її першого комерційного використання будь-де в світі.

За результатами засідань III сесії Комітету зі стандартів ВОІВ (15-19 квітня 2013 року) було ухвалено огляд систем нумерації заявок, підготований за результатами опитування представників 35 відомств промислової власності окремих країн-учасниць організації, проведеного у 2012 році. Згідно з документом, патенти, товарні знаки, промислові зразки,

заявки РСТ на національній фазі і корисні моделі є найбільш часто затребуваними видами прав промислової власності. Топографії інтегральних мікросхем займають у загальному розрахунку 12% [6].

Відповідно до даних, наданих Державною службою інтелектуальної власності України, у 2012 році до установи надійшли наступні заявки на об'єкти прав промислової власності (Таблиця 1) [7]:

Таблиця 1
Надходження заявок на об'єкти промислової власності

Об'єкти промислової власності	Кількість поданих заявок				
	2008	2009	2010	2011	2012
Винаходи	5 686	4 812	5 311	5 249	4 955
Корисні моделі	9 602	9 199	10 678	10 436	10 217
Промислові зразки	2 285	1 669	1 686	1 761	1 851
Знаки для товарів і послуг	33 081	26 479	28 577	29 756	32 051
• за національною процедурою	22 371	17 866	20 603	21 091	22 781
• за Мадридською системою	10 710	8 613	7 974	8 665	9 270
Топографії ІМС	–	–	–	1	3
Кваліфіковані зазначення походження товарів	2	7	4	4	3

Відповідно до положень п. 2 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», реєстрація топографії ІМС надає власнику зареєстрованої топографії ІМС виключне право використовувати топографію ІМС на свій розсуд, якщо таке використання не порушує прав інших власників зареєстрованих топографій ІМС. Таке виключне право включає можливості:

- забороняти іншим особам використовувати топографію ІМС без дозволу її власника, за винятком випадків, коли таке використання не визнається порушенням прав власника зареєстрованої топографії ІМС згідно із Законом;
- передавати на підставі договору право власності на топографію ІМС будь-якій особі, яка стає правонаступником власника зареєстрованої топографії ІМС;
- видавати будь-якій особі дозвіл (ліцензію) на використання зареєстрованої топографії ІМС на підставі ліцензійного договору.

Під використанням топографії ІМС Закон розуміє (п. 3 ст. 16):

- копіювання топографії ІМС;
- виготовлення ІМС із застосуванням даної топографії;
- виготовлення будь-яких виробів, що містять такі ІМС;
- ввезення таких ІМС та виробів, що їх містять, на митну територію України;
- пропонування для продажу, в тому числі через мережу «Інтернет», продаж та інше введення в цивільний оборот або зберігання в зазначених цілях ІМС, виготовлених із застосуванням топографії ІМС, та будь-яких виробів, що містять такі ІМС.

Положення п. 2 та 3 ст. 16 Закону відповідають нормам статті 36 Угоди TRIPS, відповідно до якої країни-члени цієї Угоди «повинні вважати незаконними такі дії, якщо вони здійснюються без дозволу власника прав: імпортування, продаж або розповсюдження в інший спосіб із комерційною метою інтегральних мікросхем, топографіям яких надано охорону, інтегральних мікросхем, складовою частиною яких є інтегральні мікросхеми, топографіям яких надано охорону, або виробів, які містять таку інтегральну мікросхему, лише доти, поки в ній містяться незаконно вироблені інтегральні мікросхеми».

Ст. 17 Закону визначає перелік дій, що не є порушенням права на зареєстровану топографію ІМС. Хоча, згідно з п. 3 цієї статті не визнається порушенням прав, що надаються реєстрацією топографії ІМС, використання ІМС будь-якою особою, що придбала ІМС і при цьому не знала і не могла знати, що ця ІМС або виріб, що її містить, були виготовлені і введені в обіг з порушенням прав, що надаються реєстрацією топографії ІМС. Проте, після одержання відповідного повідомлення від власника прав зазначена особа повинна припинити використання ІМС або виплатити йому компенсацію, розмір якої встановлюється за згодою сторін. Спори щодо компенсації та порядку її виплати розв'язуються у судовому порядку.

У той же час, ст. 37 Угоди TRIPS не передбачає можливості припинення використання інтегральної мікросхеми певною особою, а передбачає лише, що ця особа може виконувати будь-яку з дій стосовно запасу продукції, який вона має у своєму розпорядженні або який

вона замовила до цього моменту, але на неї накладається зобов'язання виплатити власнику прав суму, еквівалентну прийнятній винагороді, яка сплачувалася б за вільно домовленою ліцензією стосовно такої топографії.

У ст. 19 Закону визначена можливість використання топографії інтегральної мікросхеми без дозволу власника прав на неї. Згідно з п. 1 цієї статті, виходячи із суспільних інтересів та інтересів національної безпеки, Кабінет Міністрів України може дозволити використання зареєстрованої топографії ІМС без згоди її власника, але з виплатою йому відповідної компенсації.

Таке використання регламентоване підпараграфами (а) – (к) ст. 31 Угоди TRIPS, а в підпараграфі (с) ст. 31 цього документа зазначається, що використання напівпровідникових технологій дозволяється лише для громадських некомерційних цілей або для виправлення практики, яку після судового чи адміністративного розгляду визнано антиконкурентною.

На жаль, в Законі України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» не передбачений механізм обмеження такого використання без дозволу власника прав. Хоча, порушенням прав власника зареєстрованої топографії ІМС, що тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством України, вважається будь-яке посягання на його права, перераховані у ст. 16 Закону (п. 1 ст. 21). Захист прав на топографію ІМС здійснюється у судовому та іншому встановленому законом порядку (п. 1 ст. 22).

Зокрема, Кодекс України про адміністративні правопорушення [2] у ст. 51² передбачає, що незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, знака для товарів і послуг, топографії інтегральної мікросхеми, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо), привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення.

Ст. 177 Кримінального кодексу України «Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію» [3] визначає, що незаконне використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, сорту рослин, раціоналізаторської пропозиції, привласнення авторства на них або інше умисне порушення права на ці об'єкти, якщо це завдало матеріальної шкоди у великому розмірі, караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією відповідної продукції та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для її виготовлення.

Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або з попередньою змовою групи осіб, або завдали шкоди в особливо великому розмірі, караються штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з конфіскацією відповідної продукції та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для її виготовлення.

Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням службового становища щодо підлеглої особи, караються штрафом від п'ятисот до тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Відповідно, правовий аналіз українських та міжнародних правових актів з правової охорони і захисту інтегральних мікросхем свідчить, що чинний Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» не суперечить вимогам Угоди TRIPS відносно і як до об'єкту охорони, так і до обсягу прав, що надаються. Український законодавець доволі ґрунтовно підійшов до висвітлення даного питання. Адже сьогодні захищеність прав на інтелектуальну власність, що належать державам набуває величезного значення. Військова промисловість, наукомістке виробництво, міжнародний поділ праці, національна культура – все це працює на користь держави тільки тоді, коли в державі створена дієва система захисту прав на інтелектуальну власність, а також тоді, коли ця держава отримує надійний захист цих прав на міжнародному рівні через відповідні міжнародні угоди.

Сфера інтелектуальної власності – це цілий комплекс прав і відносин, з якого не можна вичленувати якусь його частину без шкоди для всіх інших. Саме тому міжнародні угоди, спрямовані на врегулювання міжнародних відносин у галузі інтелектуальної власності, також необхідно розглядати комплексно. Міжнародне співробітництво в галузі культури, наукових (у тому числі і космічних) досліджень, у військовій області, в області комп'ютерних і

високоточних технологій, в галузі медицини, взагалі, практично у всіх галузях людських знань неможливе без чіткої регламентації правил створення, використання і охорони та захисту інтелектуальної власності, в тому числі й топографій інтегральних мікросхем.

Література

1. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15 квітня 1994 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/981_018
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073- X від 7 грудня 1984 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
3. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 5 квітня 2001 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
5. Закон України № 621/97-ВР «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 5 листопада 1997 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/621/97-вр>
6. Обзор систем нумерации заявок // Комитет по стандартам ВОИС. Третья сессия, Женева, 15-19 апреля 2013 г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/cws/ru/cws_3/cws_3_2.doc
7. Річний звіт – 2012 // Державна служба інтелектуальної власності України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sips.gov.ua/i_upload/file/report-UA-2012.pdf
8. Сводный отчет второй межсессионной рабочей группы // Межправительственный комитет по интеллектуальной собственности, генетическим ресурсам, традиционным знаниям и фольклору. Восемнадцатая сессия, Женева, 9-13 мая 2011 г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/tk/ru/wipo_grtkf_ic_18/wipo_grtkf_ic_18_6.pdf
9. The 45 Adopted Recommendations under the WIPO Development Agenda on 28 September 2007. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wipo.int/ip-development/en/agenda/recommendations.html>